

SEYFULLA ƏSDULLAYEV-100

Şüurlü həyatını xalqına, millətinə, ölkəsinə və vətəninə xidmətə həsr edən görkəmli elm xadimlərimizdən biri də Əməkdar elm xadimi, filologiya elmləri doktoru, Prezident təqaüdüçüsü, professor Seyfulla Qüdrət oğlu Əsədullayev olmuşdur. Azərbaycan elmini, ədəbiyyatşünaslığı keçmiş SSRİ-nin bütün respublikalarında və bir çox Avropa ölkələrində tanınan, ərudiyyəsi və elmi dəlilləri ilə filologiya sahəsində dünya alimləri ilə elmi mübahisələrdə ən doğru nəticə əldə etməyi bacaran Seyfulla Qüdrət oğlu Əsədullayev 1924-cü ilin iyunun 19-da Astara rayonunun Çarçivan kəndində anadan olmuşdur. Təhsilini kənddə yerləşən A.S.Puşkin adına məktəbdə alan gənc Seyfulla 1942-45-ci illərdə orduya çağırılaraq müharibədə iştirak etmişdir. 1947-49-cu illərdə M.F.Axundov adına Pedaqoji Dillər İnstitutunda təhsil alan Seyfulla Əsədullayev bir müddət kənd yerlərində müəllim kimi fəaliyyət göstərsə də ali təhsilini Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunda davam etdirmiş, 1951-ci ildə həmin İnstitutu fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. Elmə olan sonsuz marağı onu M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinə gətirmiş, o, 1956-59-cu illərdə həmin Universitetin "Filologiya" fakültəsini rus-sovet ədəbiyyatı tarixi kafedrasının aspirantı olmuşdur. 1959-cu ildə aspiranturayı uğurla bitirmiş Seyfulla Əsədullayev "Fyodor Qladkov və 20-ci illər rus ədəbiyyatı" mövzusunda namizədlik dissertasiyasını uğurla müdafiə edərək elmlər namizədi dərəcəsinə almışdır. Alimin elmi rəhbəri keçmiş SSRİ miqyasında kifayət qədər tanınmış nəzəriyyəçi-alim L.Timofeyev yetirməsinin elmi işindən yüksək səviyyədə razılığını belə ifadə etmişdir: "Bundan sonra 20-ci illər rus ədəbiyyatına və Fyodor Qladkov yaradıcılığın amuraciət edən alimlə Seyfulla Əsədullayevə istinad etmədən keçə bilməz". Gənc alimə verilən bu qiymət və ona göstərilən etimad gələcəkdə ədəbiyyatşünaslıq elminə fundamental əsərləri ilə daxil olan alim tərəfindən özünü doğrultdu. Elm sahəsində ilk ciddi uğurunu əldə etmiş gənc alim pedaqoji fəaliyyətini uğurla davam etdirmiş, 1966-cı ilədək M.F.Axundov adına Pedaqoji Dillər İnstitutunda müəllim, baş müəllim, dosent, dekan müavini və dekan vəzifələrində çalışmışdır. 1970-ci ildə "Sosialist realizminin tarixiliyi, nəzəriyyəsi və tipologiyası" mövzusunda ədəbiyyat nəzəriyyəsi sahəsində doktorluq dissertasiyasını uğurla müdafiə edərək "Filologiya elmləri doktoru" elmi dərəcəsinə almış, 1971-ci ildə isə "Professor" elmi adına layiq görülmüşdür. Bir məqamı qeyd

etmək maraqlı olar ki, keçmiş SSRİ dönməində məhz rus ədəbiyyatında yaranan sosialist realizmi ədəbi cərəyanının maraqlı, bəzən elmi mübahisə yaradan tarixiliyi, nəzəriyyəsi və tipologiyası azərbaycanlı alim tərəfindən tutarlı faktlarla işləməsi o dövrün bəzi rus alimlərini qıcıqlandırmış, qərəzli rəy yazmalarına vadar etmişdir. Belə ki, həmin dövrdə SSRİ Ali Attestasiya Komissiyasının Ekspert

metodunun hərtərəfli araşdırıcısı kimi xüsusiyyətini dəqiqliyi ilə izah edir, "sovet ədəbiyyatının yaradıcılıq metodu sosialist realizminə əsaslanırdı, bu prinsip isə partiya tərəfindən hazırlanmışdı" fikrini irəli sürənlərə isə tutarlı faktlarla qeyd edirdi ki, sovet ədəbiyyatı sosialist realizminə əsaslanırdısa da, bu metod partiya tərəfindən hazırlanmamışdı. O, ictimai-siyasi və fəlsəfi-estetik bir zərurdən

Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi problemlərinə geniş yer ayırırdı. "Zametki o romane", "Fyodor Qladkov", "More jizni i korabli literaturı", "Russkaya klassika i azərbaydjanskaya literatura", "Literatura i sovremennost", "Narubeje vekov i tsyaxçetiy" və s. kimi monoqrafiya və kitabları rus ədəbi prosesinə, Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinə və rus-Azərbaycan ədəbi əlaqələrinə həsr

TƏDQIQATÇI-ALİM, USTADIM VƏ ƏN BÖYÜK MÜƏLLİMİM!

etdiyi sanballı əsərləridir. Məsəhibələrinin birində özünün dediyinə görə, ömrünü elmi-tədqiqatlarla yanaşı, əsasən müəllimliyə, tədris işinə həsr etmişdir. Qeyd etmək yerinə düşər ki, Seyfulla Əsədullayev 1959-cu ildən M.F.Axundov adına Pedaqoji Dillər İnstitutunda başladığı elmi-pedaqoji fəaliyyətini 1966-cı ildən ömrünün sonunadək, yəni 2011-ci ilin ilulunadək Azərbaycan Dövlət Universitetində (indiki Bakı Dövlət Universiteti) kafedra müdiri vəzifəsində davam etdirmişdir. O, rus ədəbiyyatı, ədəbiyyat nəzəriyyəsi və rus-Azərbaycan ədəbiyyatı əlaqələrini geniş təbliğ etmişdir. Seyfulla Əsədullayev 20 monoqrafiya, 4 - kitab, bir neçə dərslik və 500-dən artıq ədəbi tənqidi məqalənin müəllifi olmuşdur. Onun rəhbərliyi ilə 26 elmlər namizədi, 12 elmlər doktoru hazırlanmışdır. Böyük fəxrət hissi ilə qeyd etmək istərdik ki, bu böyük alimin rəhbərliyi ilə hazırlanan 26 elmlər namizədi və 12 elmlər doktoru arasında bu sətirlərin müəllifin də adı vardır.

Bütün bunlar Seyfulla Əsədullayevin fəaliyyətinin heç də tam hissəsinin təsviri deyil. Böyük alim uzun illər Azərbaycan Dövlət Universitetində Azərbaycan dili və ədəbiyyatı üzrə Dissertasiya Şurasının elmi katibi fəaliyyət göstərmiş, 1980-1990-cı illərdə isə ədəbiyyat nəzəriyyəsi üzrə elmlər namizədi elmi dərəcəsinə almaqdan öyrə yaradılmış İxtisaslaşdırılmış Müdafiə Şurasının sədri olmuşdur. Bu Şurada S.Əsədullayevin sədrliyi altında Azərbaycan filologiya elminə öz layiqli töhfəsini verən İsa Həbibbəyli, Aqil Hacıyev, Asif Hacıyev, Qorxmaz Quliyev, Zeydulla

Şurasının üzvlərindən biri dissertasiyada onun bəzi fikirlərinə əsaslı düzəliş edən alimimizin işinə qərəzli rəy yazmış, beləcə iş keçmiş SSRİ AAK-n Rəyasət heyətində ekspertlər qarşısında yenidən baxılmış, öz elmi konsepsiyasını lakonik və tutarlı faktlarla sübut edən Seyfulla Əsədullayevin səkkiz yüz səhifəlik dissertasiya işi təsdiq olunmuş, qərəzli rəy verən isə Ekspert Şurasının üzvlüyündən çıxarılmışdır. Alimimizin bu əsəri həmin dövrdə sosialist realizmi metodunun tədqiqində yeni bir söz, yeni bir fikir idi. SSRİ dağıldıqdan sonra da sosialist realizmi

meydana gəlmişdir, dövrün tələbi idi. Professor fikirlərini ümumiləşdirərək, belə qonaqə gəlir ki, "sosialist realizmi həyatdan gələn bir estetik fenomenidir, bu metod sovet ədəbiyyatından əvvəl yaranmışdır". Bu Azərbaycan ədəbiyyatşünaslıq elminin yüksək səviyyədə təmsil edən alimin, müxtəlif təzyiqlərə baxmayaraq, növbəti elmi uğuru idi. Sosialist realizmi problemləri Seyfulla Əsədullayevin elmi-tədqiqat marağının əsas istiqaməti olsa da, professorun elmi-yaradıcılıq dairəsi bununla bitmədi. O, eimi-tədqiqat işlərində rus ədəbi prosesinə və

Əvvəli 10-cu səhifədə

Ağayev, İsmayıl Vəliyev kimi elm adamlarımız dissertasiya işi müdafiə edərək elmi ada layiq görülmüşlər.

Seyfulla müəllimin rus ədəbiyyatına marağı hələ orta məktəbdən başladığını desək, yanılmazıq. Qeyd elədiyimiz kimi, Astara rayonunun Ərçivan qəsəbəsindəki A.S.Puşkin adına məktəbdə təhsil alan Seyfulla dahi rus şairinin yaradıcılığına heyranlıqla yanaşmış, bəlkə onun vasitəsi ilə rus ədəbiyyatının öyrənilməsinə meyli artmışdır. Bunun nəticəsidir ki, alimin tədqiqat işlərində rus ədəbiyyatının dahi sənətkarlarından olan A.S.Puşkin, M.Y.Lermontov, N.V.Qoqol, N.A.Nekrasov, L.N.-Tolstoy, A.P.Çexov, V.V.Mayakovski, A.A.Blok kimi ədiblərin yaradıcılıqlarını əhatə edən tədqiqat işləri kitab şəklində işıq üzün görmüşdür.

Seyfulla Əsədullayev alim, müəllim olmaqla həm də xalqına, dövlətinə sadıq, vətənpərvər insandır. Elmi-prdaqoji fəaliyyət dövrünün ən çoxunu gənc nəslin layiqli vətəndaş kimi tərbiyə edilməsinə, vətənə lazımlı və səviyyəli kadr hazırlanmasına, bir sözlə, Ulu öndərin təbirincə desək, müqəddəs peşə olan müəllimiyə həsr edən bu sadələhv, səmimi insan ölkənin ictimai-siyasi həyatında da fəal olmuşdur. Elə ona görədir ki, Seyfulla Əsədullayevin elmi və ictimai fəaliyyəti dövlət tərəfindən yüksək qiymətləndirilmiş və o, müxtəlif mükafatlarla təltif olunmuşdur. Seyfulla Əsədullayev nadir alimlərdəndir ki, "Xalqlar dostluğu" ordeni ilə təltif olunmuşdur.

Hələ sovet dönməində vətən müharibəsi deyilən 1941-45-ci illərin müharibəsi dövründə o, birinci dərəcəli və ikinci dərəcəli "Vətən müharibəsi" ordeni ilə təltif olunmuşdur. Müstəqillik illərində də Seyfulla Əsədullayev həm Ulu öndər tərəfindən, həm də cənab Prezident İlham Əliyev tərəfindən "Şöhrət" və "Şərəf" ordenləri ilə də təltif edilmiş, 2009-cu ildə isə Prezident təqaüdünə layiq görülmüşdür. Daha əvvəl Seyfulla Əsədullayev "Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları Fondu"nun (Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərlik etdiyi) təqaüdünə də layiq görülmüşdür.

Elmi fəaliyyəti dövründə bir çox xarici ölkələrdə Azərbaycan elmini uğurla təbliğ etmiş alim "Əməkdar elm xadimi" fəxri adına layiq görülmüşdür. O, Azərbaycanda yeganə tənqidçi alimdir ki, UNESCO nəzdində olan Beynəlxalq

TƏDQIQATÇI-ALİM, USTADIM VƏ ƏN BÖYÜK MÜƏLLİMİM!

Ədəbi Tənqidçilər cəmiyyətinin üzvi olmuşdur.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, Seyfulla Əsədullayev elmi fəaliyyəti ilə yanaşı ictimai fəaliyyətdə də öz sözünü deməyi bacarmışdır. 1993-cü il 1 oktyabr tarixində Ulu öndər Heydər Əliyevin Milli Məclisdə Prezident seçkiləri qabağı azsaylı xalqların nümayəndələri ilə görüşündə fəal iştirak etmiş, cənub bölgəsində Prezidentin səlahiyyətli nümayəndəsi kimi seçki kampaniyasında da fəal iştirak edərək Heydər Əliyevin Prezident seçkilərində məhz cənub bölgəsində çox böyük səs toplanmasında böyük rol oynamışdır. Xalqına, dövlətinə və dövlət başçısına sədaqətlə xidmət etməsi 1998-ci ildə və 2003-cü illərdə də davam etmişdir. Məhz bu dövrlərdə də Ulu öndər Seyfulla Əsədullayevin fəaliyyətini yüksək qiymətləndirmiş, onun elmi və ictimai fəaliyyətinə öz diqqətini xüsusilə vurğulamışdır.

1998-ci ilin oktyabrın 19-da

"Azərbaycan" qəzetində nəşr olunan "Dövlətçiliyimizin, ictimai-siyasi sabitliyin memarı" adlı məqaləsində Seyfulla Əsədullayev Ümummillilik lideri olan sonsuz hörmətini belə qeyd edirdi: "Heydər Əliyevin elm və vədənyyət, təsərrüfatın müxtəlif sahələrində çıxış və nitqlərini diqqətlə dinləmişəm, onu istedadlı bir dövlət xadimi, məharətli natiq, qayğıkeş insan, sədaqətli dost kimi uzun illər müşahidə etmişəm. O, dövlət, siyasət, diplomatiya, xalqın taleyi və gələcəyi ilə bağlı məsələlərdə çox ciddi, prinsipial və bəzən də sət olduğı halda, şəxsi münasibətlərdə, adamlarla ünsiyyətdə, dostluqda çox sadə və səmimidir...Heydər Əliyev tarixi şəxsiyyətdir. Burada heç bir mübaligə yoxdur. Bu, artıq tarixi faktıdır, bütün dünyada qəbul olunmuş bir həqiqətdir". Ulu öndərin Azərbaycanda ədəbi prosesin inkişafındakı xidmətlərini ilk dəfə ətraflı tədqiq edən Seyfulla Əsədullayev 2005-ci ildə "Qeydar

Əliyev i literaturmy proses" adlı sanballı kitabını nəşr etdirmiş, görkəmli dövlət xadimini haqlı olaraq "ədəbiyyatımızın və incəsənətimizin mahir bilicisi və himayədarı" adlandırmışdır.

2003-cü ildə də İlham Əliyevin prezident seçkiləri ərəfəsində öz təbliğat fəaliyyətindən çəkinməmiş, İlham Əliyevin ən layiqli namizəd olduğunu "Talışlar İlham Əliyevi dəstəkləyir, onun arxasında da vüqarlı talış dağları kimi həmişə dayanacaqdır" məqaləsində İlham Əliyevin cənub bölgəsində də şərtsiz lider olacağına əminliyini bildirmişdir. Bu əminlik iyirmi ildən artıqdır ki, özünü doğrultmuş, bundan sonra da özünü doğruldacaq. Böyük ustadımın bu ilin iyun ayının 19-da 100 illik yubileyini qeyd etdik. Onun yetirməsi olduğumla fəxr edirəm. Ruhun sad olsun, ustadım!

Kamran KAZIMOV,
Filologiya elmləri doktoru,
ənkəran Dövlət Unversitetinin
professoru, Astara Pedaqoji
Kollecinin direktoru